

Један је од оних који верују да је наша будућност у Европској унији, не више толико због тога што у њој види идеалну, светлу будућност, већ зато што све алтернативе „ономе што нема алтернативу“ види као мрачне и ризичне. А он се увек плашио да ризикује, играјући увек на сигурно. Волео је све што воле млади, радио је све што и други. Слушао је популарну западну музику (у каснијим годинама класику и џез), гледао је претежно холивудски, а хвалио европски ауторски филм, у детињству се бавио спортом, а касније га упражњавао само са ортацима, онако рекреативно. Чак се и оженио „на сигурно“ старом познаницом, тек када су добро зашли у тридесете, када су обоје постали материјално (читај стамбено и пословно) ситуирани.

Један је од оних које клинци називају „Слобином генерацијом“ пошто им стално причају како им је неки Слоба крив за све, нарочито за „узимање десет година живота“. Оних година у којима му није било омогућено да настави да ужива благодати меког (пост)титоизма, од црвеног пасоша којим се лако ишло „преко гране“ до налажења посла у „татиној фирми“. Али он није одустао од очекивања да му нешто буде омогућено. Некада од тате и друга Тита и његових наследника, данас од те хваљене, а нејасне творевине – Европске уније, о којој је доста тога чуо, али мало шта разумео. „Но, то и није тако битно“, говорио је себи, „ако су сви већ тамо, морамо и ми. Па не може се ваљда бити мимо света.“

Никада није нестало убеђење да ће поново, као што је у раној младости свикао, доћи неко да му испуни надања. У недостатку алтернативе, Европска унија му делује као последња „реална“ опција. Иначе, он се страшно труди да буде „реалан“, рационалан и практичан, мада га последице његових „реалних“ избора стално оповргавају. По некој чудној инерцији, он за то увек криви своју средину, у којој се осећа тако другоразредно и „локално“. Никада да се преиспита – није ли тај осећај празнине свакодневнице пре последица његових „реалних“ избора и рационалних компромиса, него средине у којој живи, није ли тај „велики свет“ о коме машта да у њега бар некада, до краја живота, приступи заправо пројекција његових ускраћених жеља за које никада није имао храбрости да се одважи и реализује их. Није ли та Европа у коју је некада жарко веровао, а сада све мање и мање, само испољење његовог маштања о сигурности и испуњености за коју никада није био спреман до краја да истрајава, а коју је, одрекавши се ћутке својих младалачких идеала, трампио за сада већ урушен брак, целодневни посао и маску уљудности, коју сматра тако битним делом своје личности, а која га – ма колико га штитила од нежељених ситуација – стално одржава у колотечини пливања низ струју? Увек низ струју, увек линијом мањег отпора, ма колико се трудио да то нико не примети... Он ту вештину бирања пута мањег отпора назива „искуством“. Врхунски домет тог „искуства“ је прикривање којим се путем константно иде, као и његова рационализација у виду „неопходности“ живота самог. Негде, дубоко у себи, он зна да живот може да буде и нешто друго, али се никада није усудио да прекорачи невидљиву црту и пређе са оне стране те усвојене и научене „неопходности“.

Деведесете године памти као кошмарне, када се, уместо у држави из које се лако иде у шопинг у Трст, обрео у земљи у којој се преко ноћи градски кафићи мењају са вуковарским рововима. Зато је „увек био против Слобе“. Онако, из другог плана, учествовао је у свим протестима, пошто је и то било део мејнстрима животарења у градовима и неопходна легитимација остајања у друштву својих вршњака.

Каријера му баш и није блистава. У прво време се „сналазио“. Затим следе женидба, стално запослење, деца, прве брачне свађе... У међувремену, онај који му је „узео десет година живота“ преселио се у суднице Хашког трибунала, а после и на онај свет. И ма колико се радовао његовом одласку са власти, у његовом животу се заправо мало тога променило.

Завршио је нешто из друштвених наука, ни сâм се више не сећа тачно шта, још у временима распада старе Југе. Дуго је студирао. Сада ради у представништву стране фирме на послу који нема везе са његовим образовањем. Сматра да то и није толико битно. Важно је да се буде „реалан“, и да се „плива у стварности“. Имиц савремености му је увек био веома битан, и иако је његова цена била одрицање од младалачких снова о слободи а зарад пристојног, „уљуђеног“ живота без потреса – он је без пуно размишљања пристао. Отишао је до прве банке, тик крај фирме у којој ради. Ушао је, изашао – и био готов.

Купио је нова кола, отплаћује и кредит на већи стан. Убеђује се како је и поред свега „успео“, а то му наизглед потврђује и завист његових генерацијских „губитника“, оних који су прошли горе од њега и још се „сналазе“. „На крају крајева, ипак нисам прошао тако јако лоше“, говори свако јутро себи у браду уместо јутарње молитве. Има и доказе за те своје тврдње – летовања током последњих пет–шест година, фамилијарна окупљања у којима се више не осећа толико инфериорно, рођендане и прославе којима легитимише своју социјалну адаптираност. Скоро да би се убедио да је „нормалан“ у још увек ненормалној земљи да није те мучне празнине која следи иза готово сваке манифестације „уљуђеног живота“.

И поред тога, непрестано понавља како жели да живи „као сав нормалан свет“, да зарађује довољно пре свега. Када га упитате колико сматра да је нормално и довољно, 1.500–2.000 евра, и да ли је то граница изнад које почиње „нормалност“, заћути, схватајући апсурдност својих тврдњи. Може се бити нормалан и са 200 и ненормалан са 2.000 евра, признаће себи, али то никада неће изговорити пред кругом својих пријатеља. Можда га прогласе за „ретроградног“, а то је – уз оно „који си ти сељак“ – у његовом друштву одувек била најтежа дисквалификација.

У ствари, када боље размисли, никада се није усуђивао да иде контра од онога што је преовладавало у његовом окружењу. Увек се трудио да му се прилагоди, да буде његов саставни део, а да при томе делује самостално и модерно. А како је то подразумевало да се прихвате ставови (који су, узгред, и одговарали његовом убеђењу да је у праву и да је неправедно ускраћен бољег живота) прихватио је и да је народ међу којим живи најкривљи за дешавања из прошле декаде, да је глуп, заостао, затуцан... Да се мора пре свега гледати оно од чега се живи, да треба заборавити емоције и митове (а нарочито онај о Косову) како нам се не би поновиле „страшне деведесете“, у којима је ускраћен за толико тога за шта је био убеђен да му припада.

Није он фан „Пешчаника“ и сличних умотворина „Друге Србије“, па опет, повремено их прати да би био у току са оним што са егзалтираношћу слушају и гледају у његовом окружењу. Делом им и верује. Ма колико био свестан острашћености и екстремности тамо изнетих ставова, у свој својој „пристојности“ он се ухвати и како кришом ужива у вербалним испадима бораца и боркиња из овога круга, пре свега у томе како су спремни „да иду до краја, принципијелно“, онако како се сам никада није усуђивао.

Зна он ко иза тих прича стоји и колике су паре у игри које их подупиру. Прибојава се он и њих и не мисли о њима добро, нити је икада мислио, али мудро ћути, калкулише, јер је убеђен да се не може ићи контра струје, без обзира на то колико видљиво било да је ова прича све слабија и неутицајнија. Моћ, и то она „глобална“, стоји иза тога и не може се бости шут са рогатима. И зашто би он то чинио? Нема он илузија о моралним квалитетима првобораца грађанске Србије. „Провидни“ су му чак и ЛДП-овци, зато се и нећка да ли да свој глас дâ њима или Тадићу.

Свестан је и да нам је Косово грубо и неправедно отето. Чак га је мало и заболело. Али шта се ту може? Живот мора да иде даље, а не да се тврдоглаво укопамо у истрајавању у борби за нешто за шта „реално“ нема шансе за успех дуги низ година, а може да нам донесе нове проблеме. То повлачи неизвесност и доводи у опасност перспективе које је желео да се устале, а то га плаши. Зна он да нема ништа од прича самоизолацији, да је то претеривање и пука медијска халабука која треба да надјача отимачину Косова, али опет, како да не буде сигуран да неке последице свега тога неће трпети његов и само његов живот? У поређењу са укидањем виза, вишим стандардом, перспективом, све те крупне „националне приче“, па и прича о Косову, делују тако далеко и страно његовом битисању. Није да не осећа да у тој причи о Косову има нешто дубље и више од свега на шта његов живот личи, но слуги да је *управо то* оно што доводи под знак питања не само његову егзистенцију, већ и све оно што је до сада сматрао вредним и битним. „Европска прича“, мада и сама, након свих понижења и уочљиве дволичности третмана који је

његова земља преживела након демократских промена, барем не доводи у питање њега и његова досадашња постигнућа.

Увиђа он да и код „европске приче“ има манипулације и претеривања, па ипак, некако, када све сабере и одузме, сматра да њени гласноговорници са правом нападају оне који су најкривљи за живот који живи. Јесте да никако не може да примети ту тоталитарну власт „народњака“ у медијима, ратнохушкаштво на делу, ту огромну заверу „ретроградних и кочионих снага“ које спречавају да живот коначно крене напред – али на кога фиксирати све промашаје и неиспуњена надања сада када Милошевића више нема? Јесте да не може да се убеди у „општу фашизацију и клерикализацију друштва“ како му се представља, али како не прихватити ове приче тако у складу са искуствима прошлости, које при томе потичу од оних који су сматрани за врло угледне и моћне људи у сопственом миљеу? Јесте да не може да види у најширим радикалским масама те мрачне, претеће фаланге, већ ојађене и осиромашене људе гладне правде, али нису ли ти и такви већ једном покренули спиралу страдања која га је „коштала“ доброг дела младости? Зар да стане уз тај разбарушени, примитивни и непристојни пук који никако да прихвати „реалности света“ и напретка, зар да ризикује пораст камата на дигнуте кредите, свој посао и сву своју наду да је „пут којим се чешће иде“, онај пут за кога се дуго уназад залагао, заправо једнака, ако не и већа странпутица од онога чега се готово по условном рефлексу прибојава? Зар да постане изопштен, смешан сам себи? „Зар је све ово до сада било узалуд, обична заблуда?“ ухвати се да се пита и потом га обузме језа, да ли од страха да је то можда истина или од сећања на деведесете. „Мора да је то ипак страх од деведесетих“, убеди он потом себе.

Зна, превише је пораза и падова преживео, зато се пре свега и одлучио да пристане на оно што је мислио да представља „победничку страну“. Желео је победу, било какав излазак из серије животних пораза, а сада му све мирише да ће опет бити на пораженој страни. И шта сада, куда и како?

Често му на памет дође, онда када је сам са собом, да све што је остварио на овој (како је до сада изгледало) „победничкој страни“ и не представља никакву победу, већ тек њен привид, иза којег лежи један дубљи, унутрашњи пораз већи од свих страха и пораза из деведесетих. Лични пораз, онај за кога се грчевито плаши да га икада икоме изрекне. Зато се одлучио да ћути, мада слути – можда ће тај нови пораз неке ствари истерати на чистац, можда ће након њега ипак смоћи снаге да види какав живот стварно јесте, а не какав би он желео да буде. Но, већ следећег тренутка га од тога обузме страх, паничан страх да ли ће и како моћи да прихвати ту „реалност“ која не одговара његовој, а потом почиње и њено порицање. На крају се некако врати у своју „реалност“, понављајући у себи, уместо молитве пред починак – „Европа нема алтернативу. Европа ипак нема алтернативу.“